

№ 44., 1924/25.

4—.

28. VI. 1925.

COMEDIA

Vitomir Bogić, jedan od najistaknutijih članova beogradske Drame kreirao je u ovoj sezoni više jako uspјelih uloga.

Витомир Богић, један од најистакнутијих чланова београдске Драме, кренрао је ове сезоне више врло успешних улога.

— Атеље Деметер, Београд —

Comoedia

излази сваког понедељника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Власник Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Осврт на ово годиште „Comoedia“.

Мислимо да се можемо с поносом и задовољством осврнути на ово годиште „Comoedia“, од које су за 44 недеље, ево без икаквих прекида, изашла четрдесет и четири броја. Кад човек баци поглед на ову гомилу, онда може да бар приближно замисли све оненапоре, муку и труд, што их изискује издавање оваквог позоришног часописа у оваквој форми и оваквом опсегу.

С радошћу констатујемо, да готово ни један часопис, а нарочито ни један позоришни, није досад у нашој држави успео да тако конзеквентно проведе свој програм и своје излажење, као што је то провела „Comoedia“.

Покушајемо, да се на тај рад осврнемо с неколико ретроспективних констатација.

Како је познато, „Comoedia“ је излазила у два издања, за Београд Ћирилицом у посебној редакцији, а за Загреб латиницом опет у посебној редакцији тако да је редакциони садржај (16 страница текста у сваком броју) био различит, док су фотографије такође 16 страница у сваком броју биле заједничке и у београдском и у загребачком издању нашега листа.

Ово је први покушај не само од уједињења и оснивања наше нове и велике Југославије, већ је ово први покушај откако живимо на овој територији, ми, Срби, Хрвати и Словенци да се створи један заједнички српско-хрватски лист, макар и у овој форми. Замишљали су литерати, да се нешто слично начини у своје време са «Српским Књижевним Гласником», и «Савремеником», али су се преговори разбили због економских и других разлога. Сад је сличан потхват успео и приватном иницијативом и приватним пожртвовањем. Овај факат није никако забележила наша штампа.

Дубоко смо уверени, да смо баш тим заједничким доношењем фотографија свију наших државних, обласних, градских, повлашћених и путујућих позоришта од Марибора до Битоља учинили веома важно и најреалније дело за наше међусобно упознавање на пољу рада и стварања у позоришној уметности.

Ова хрпа од четрдесет и четири броја значи у ствари једну замашну књигу од преко 1400 страница

(сваки број имао је 32 странице), а то је запста један голем културно-историјски материјал о нашем позоришном животу у овој минулој сезони 1924—1925. То значи, да смо у овом једном годишту «Comoedia» донели 700 страница текста и 700 страница фотографија.

У тексту било је чланка из свих грана и огранака позоришне уметности код нас и у иностранству, као и у мањој мери о филму. Доносили смо све, што је могло интересовати публику: почевши од посве теоретских есеја, затим приказа поједињих представа и глумаца, превода, дописа, бележака, анегдота и т. д.

Фотографија је донесено око 2000.

Мислимо да те цифре говоре све, и да би се из њих дало извести безброј закључака, који би сви о нашем потхвату говорили само најповољније и најпохвалније.

Наш је лист с једне стране вршио културну и театрску пропаганду у нашу корист и у иностранству, како то доказује писање и белешке многих великих европских позоришних листова и ревија (париска и миљанска Comoedia), којима смо међу осталим слали наш лист, и који су најпохвалнијим речима спомињали обиље материјала, укусне фотографије, тачно излажење нашега листа и т. д., као докуменат живог рада и сталног напретка нашег позоришног живота.

Осим већ споменуте чињенице, да је Comoedia вршила важно дело међусобног упознавања, она је с друге стране била жива веза и најближи посредник између самих позоришта и позоришне публике, те је према томе много користила и једном и другом. Публика је увек била обавештена о свим важнијим догађајима и код нас и у свету, била је информисана пре премиера о ауторима и поједињим делима.

Како смо већ споменули, лист је излазио у два издања и имао две редакције, загребачку и београдску. Главни редактор, који је уређивао заједнички део листа т. ј. фотографије и одржавао везу и јединство, а уједно представник »Илустрације« А. Д. као власништва Comoedia у редакцији, био је г. Никола В. Јовановић.

Београдско издање уређивао је г. Никола Трајковић. Загребачко издање уређивао је од бр. 1—20 госп. Јосип Кулунџић, од бр. 21—36 г. Ка Месарин, а од бр. 37—44 г. Андрија Милчиновић.

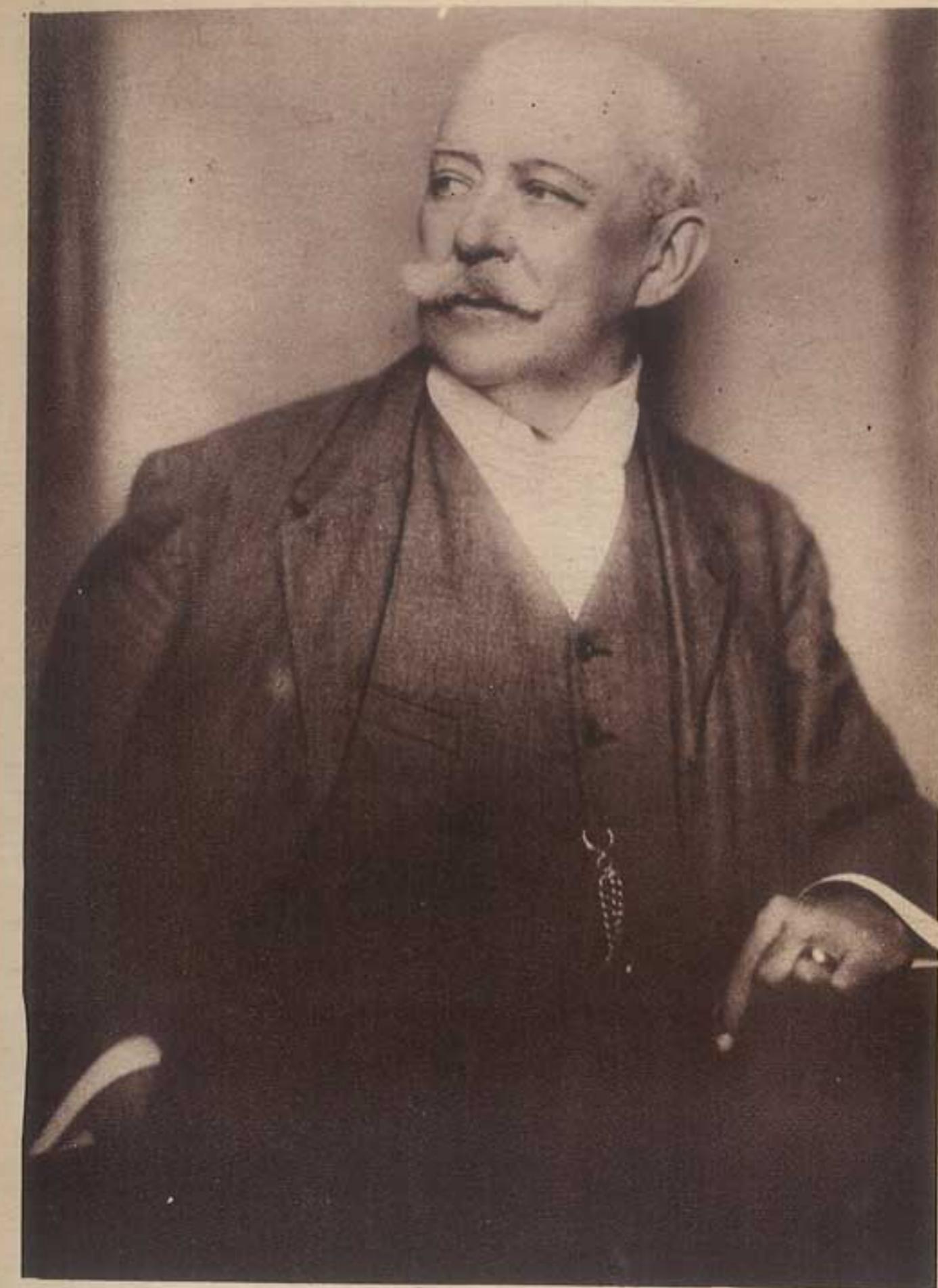
Comoedia ће за време позоришних ферија обуставити своје излажење, да га почетком септембра опет продужи.

Зависи, разуме се само од публике, да ли ће она показати доволно интересовања за ствар, јер само и

Peter Konjović, direktor zagrebačke opere. Петар Конјовић, директор загребачке опере.

— Foto Tonka, Zagreb —

Нестор наших dirigentata, bivši mnogogodišnji direktor zagrebačke opere, Nikola Faller.

Нестор наших диригентата, бивши много-
годишњи директор загребачке опере,
Никола Фалер.

— Foto Tonka, Zagreb —

искључиво од публике зависи, да ли ће се моћи покрити огромни трошкови, које изискује издавање овако великог и опсежног часописа са тако много илустрација.

Comoedia је досад показала веома много идеализма и искрене добронамерности, јер материјална страна није ни издалека покрила оне велике издатке, који су се нагомилали за две године дана.

Али ми се надамо бОльитку, и у тој нади закључујемо ово годиште.

Comoedia.

ЈЕДАН ПРОБЛЕМ.

Осветљење позорнице

Какав треба да је декор, режија и стил игре, о томе има већ — и биће још у будућности — безбројних, најразличитијих, међу собом, често, најсупротнијих мишљења и схватања која једно друго, ипак не искључују нити побијају, пошто се ту не може поставити никакво опште начело или чврсто правило, пошто је ту свако уметнички надахнуто, духовито, оригинално или, рецимо баш и сасвим просто: ефектно решење ствари оправдано и добро. Сви стилови важе и вреде — уколико су изразити и у складу са стилом дотичнога комада — и редитељ и сценограф могу да бирају, потпуно према овоме индивидуалном нахочењу и укусу, средства којима ће да створе сценску слику или илузију. Успех и ефикасност те илузије су једини закон коме та средства имају да одговарају.

Има, међутим, једна — веома важна — чињеница сценске илузије која подлежи вишим и сталнијим — од природе датим законима но што би их пролазно индивидуално хотење или ћуд могли да поставе. Мислимо на осветљење које, као први и главни услов оптичког ефекта, заступљује једно нарочито трећирање и допушта, па чак и налаже постављање извесних објективних и опште-важећих правила. Правила до којих насе, са мало познавања психологије и оптичких закона, мора довести резоновање исто као и практично позоришно искуство. Њихова оптичко-психолошка, односно, уметничка нужност је очевидна и лако проверљива и зато ћемо их овде изложити само у облику кратких напомена.

Публика, уопште воли светлу позорницу, пошто хоће, јасно, да види шта се тамо догађа и пошто светлост и сама по себи угодно утиче на расположење. А у позоришту хоћемо да се осећамо угодно.

Мрак или и само сумрак на позорници депримирају гледаоца; напорно посматрање кроз нејасноћу и таму замарају,

изазивају нервозу. Затим, ако не видимо, добро, мимiku и све покрете глумца, ми губимо добру половину његове игре. А и према глумцу је неправедно да му се та добра половина његовог уметничког напора тако упропашћава.

Зато ће добар и укусан редитељ оперисати, увек, са што мање мрака, свести исти на што краће трајање и ублажити га још и за тог трајања. Ту се не сме ни помислити на неки реализам: позоришна ноћ није природна ноћ (исто као што и позоришна соба са своја три зида није реална соба која има четири зида); у позоришној ноћи има све да се види, она има да је означена, *сугерирана* сасвим другим средствима но тупом тамом — која је негација и ништавило — бојом, обликом, штимунгом декора и бојом и штимунгом светлости. Позоришна ноћ је плава, модра зелена и т. д., а не црна. Црно, т. ј. потпуна тма може се дати само тренутно, ради неког нарочитог ефекта (контраст или промена сцене) иначе има да се ради нинансама и рештим градацијама којима се и при стварној доброј видљивости може изазвати утисак, илузија потпуне ноћи.

Неумешним руководењем светлошћу може се, на прстив, изазвати обратан — несребан — утисак да при стварно зоровном осветљењу позорница изгледа, ипак, нејасна мрачна.

Једно важно начело: позорница никада не сме да је тамнија од гледалишта, иначе се, неспасимо, губи као у некој магичној мркој магли. Ту онда још нарочито квари и блесак из оркестра који засењује и глумце и публику.

Светлост је оживљавајућа сила позорнице, она тек даје праве боје и реалности декору, она може да га поправи, па чак и да га уопште, замене, ако је лош, али, невешто постављена, она може да упропасти и најбољи и најејајнији декор.

Тодор Манојловић.

Београдско Народно Позориште

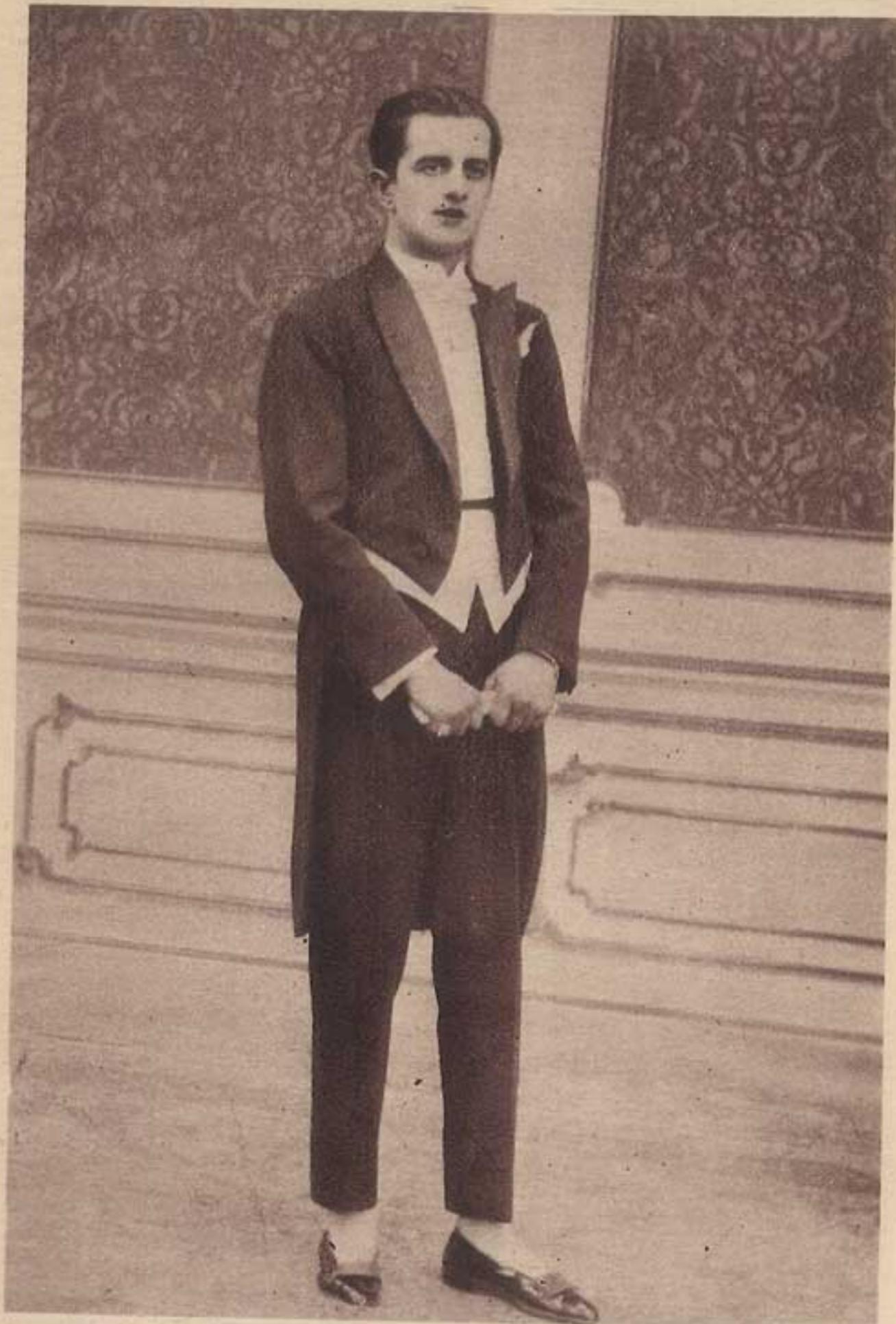
Премијера »Лабудовог језера«

У понедељак 29.0. м., даће се први пут у Народном Позоришту чувени фантастични балет у 4 чина „Лабудово језеро“. Музика је од П. Чайковског. Кореографија од А. Фортуната. Диригује г. С. Христић.

У овом балету биће запослено више од 100 лица. Главне улоге подељене су нашим најбољим играчицама и играчима.

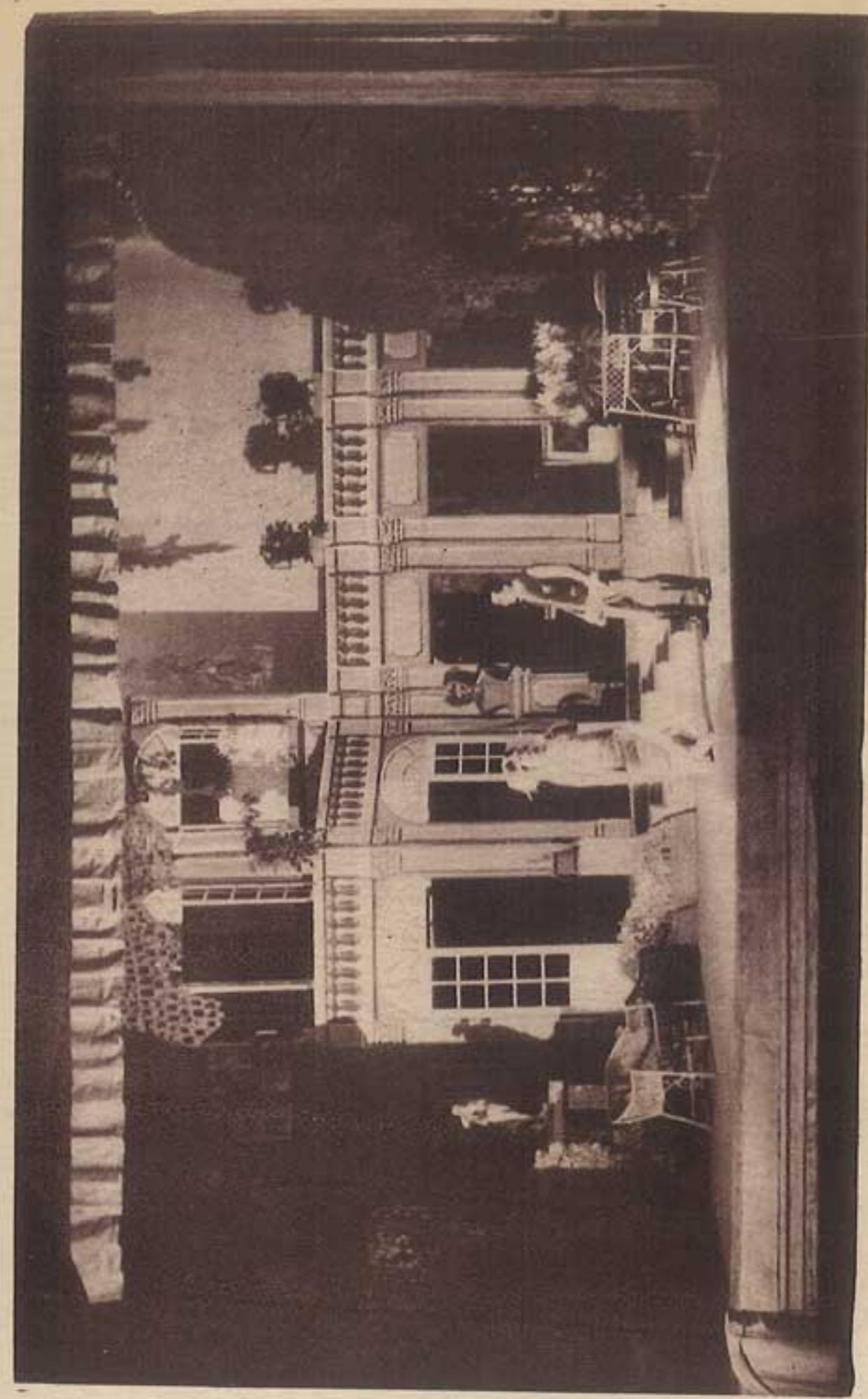
Улогу Одилије игра гђа Н. Кирсанова, Одету гђа Попљакова, а Принца г. А. Фортунато.

Улогу дворјанина принчевог игра г. Стрешњев, а остале улоге гђе Божковић, Бологовскаја, Живановић, Јурењева,

Гостovanje осјећке оперете у Загребу.
„Грофица Марица“, II. чин: гроф Тасило
(Бјуро Трбуховић).

— Atelje S. Richter, Osijek —

Osjećka opereta prigodom gostovanja u Zagrebu. Kalmanova „Grofica Mariaca“, I. čin (Zlata i Bjuro Trbušović, kao Mariaca i „Грофица Марица“, II. чин: гроф Тасило (Буро Трбуховић). Tassilo).

Осјечка оперета пригodom gostovanja u Zagrebu. Kalmanova „Grofica Mariaca“, I. čin (Zlata i Bjuro Trbušović, kao Mariaca i „Грофица Марица“, II. чин (Злата и Буро Трбуховић, као Марица и Тасило.

Оленина и г. г. Балоговски, Шумски, Марков, Маринковић и С. Милутиновић.

Декори и костими (200 на броју), израђени су по нацрту позоришног сценографа г. В. Жедринског.

Технички су радови инжењера г. В. Јовановића.

Двадесетогодишњица од смрти Јанка Веселиновића

У суботу 27 о. м. навршило се тачно двадесет година од смрти славног писца „Ђиде“ и „Потере“ Јанка Веселиновића, песника српског села и луга.

Веселиновић је поред својих романа и приповедака, дао два комада српској националној драми, који су тишинги свога свежег фолклора.

ПРОВИНЦИЈА.

Гостовање г. Мих. Ковачевића у Подринском повлашћеном Позоришту у Шапцу

У Шапцу је већ дуже времена познато Подринско Повлашћено Позориште, где у дивној сали шабачког позоришта (својина г. Бајића, рентијера из Београда) даје са успехом своје представе.

Поред пробраног репертоара, управа овог позоришта ста-ра се да освежи интересовање своје публике и одабраним гостовањима. Тако је ових дана гостовао г. Михаило Ковачевић, познати наш трагичар. Играо је две своје снажне улоге: Освала у „Аветима“ и Отела. Успех који је покињео овај наш млади трагичар врло је редак и за једно вече он је постао љубимац шабачке публике. Сви су изгледи да ће г. Ковачевић поновити своје гостовање у Шапцу, са још неколико ногих улога његовог репертоара.

Треба забележити солидност трупе Подринског Позоришта, чији је управник г. Душан Животић. Његова трупа без сумње је једна од најбољих међу свима повлашћеним позориштима. Изобилује са добрым и радним уметницима. Тако подела, која је играла са г. Ковачевићем, била је одлична. Госпођа Каћа, која је играла госпођу Алвин у „Аветима“ могла би се слободно појавити на свима већим позорницама. Г. Живковић као Ј.о. дао је добру студију те тешке улоге. Поред г.г. Јовановића

и Кујунџића треба нарочито истаћи г. Гавриловића, врло доброг редитеља трупе и одличног глумца из наше најбоље предратне генерације.

Позориште има свою добру гардеробу, као и изврстан репертоар, а чланови уживају веома леп углед у публици.

Вести из целог света

ЈЕДНА ВЕЛИКА ОПЕРСКА ПЕВАЧИЦА ПОСТАЈЕ КАЛУЂЕРИЦА

Розина Сторчио — која је једна од највећих оперских певачица на свету — пошто је недавно певала у цркви Св. Франсоаза у Аисису, близу Париза, прешла је потпуно у ред францисканских калуђерица.

Розија Сторчио певала је последњи пут у париској „Комичној Опери“ партију Мадам Бетерфлај и имала је врло велики успех. Она је још релативно млада жена, и нико не може да нађе други узрок повлачења у религиозни ред, до дубоке религиозности.

Згодно је поменути овде да и ми, у Београду, имамо једног старог и уваженог уметника, који се носи мишљу да ускоро, пошто буде пензионисан, замени своју глумачку тогу црном калуђерском мантијом.

ПИРАНДЕЛО У ЛОНДОНУ

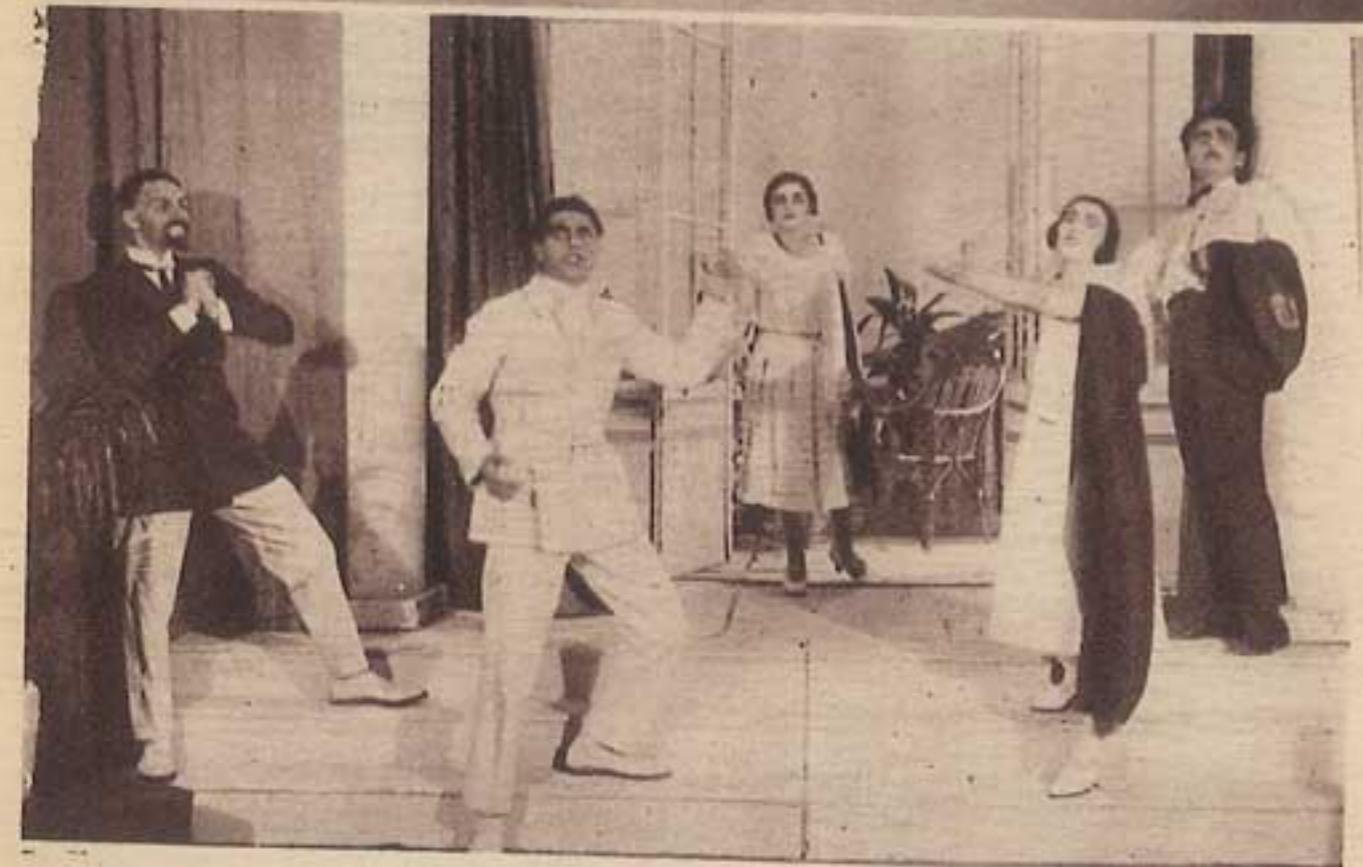
Пирандело, чувени талијански драматичар и његова трупа у којој је и велики талијански трагичар Руђеро Руђери, почели су своју сезону у Лондону.

„Шест лица у тражењу писца“ којим је комадом почет низ представа, имао је врло велики успех.

СЕЗОНА ПРЕДСТАВА ПОД ВЕДРИМ НЕБОМ У ФРАНЦУСКОЈ

Као сваке године, тако је недавно започета сезона представа под ведрим небом, у Ниму, на југу Француске, у чуvenој античкој арени.

Сезона је започета са драмом „Бурграви“ од В. Ига.

Glumačka škola u Zagrebu (I. i II. tečaj)
dala je kao ispitnu produkciju Cankarovu
dramu „Lijepa Vida“ u režiji g. Hinka
Nučića. I. čin.

— Foto Tonka, Zagreb —

1. Marta Rak-Veler, bivša članica zagrebačke opere, pjevala je pri-
dom turneje zagrebačke opere u Splitu partiju Amneris u Aidi.
— 2. Prima baletirna osjećke opere Marija Tuljakova.

1. Marta Rak-Veler, bivša članica zagrebačke opere, pjevala je pri-
dom turneje zagrebačke opere u Splitu partiju Amneris u Aidi.
— 2. Prima baletirna osjećke opere Marija Tuljakova.

— Foto Tonka, Zagreb —

1. Marta Rak-Veler, bivša članica zagrebačke opere, pjevala je pri-
dom turneje zagrebačke opere u Splitu partiju Amneris u Aidi.
— 2. Prima baletirna osjećke opere Marija Tuljakova.

— Foto Tonka, Zagreb —

ЖИВОТ БЕОГРАДСКИХ УМЕТНИКА.

Спортски клуб у позоришту

Особље Народног Позоришта у Београду, ценећи здраву идеју спорта и жељећи да одгаји данашњи и будући подмладак позоришта у сасвим новом прајцу и духу, основало је свој спорт клуб, који је назван „Боемија“.

На оснивачком збору од 17. овог месеца изабрана је и клубска управа на чијем челу стоји, као председник, уважени глумац и стари спортиста г. чика Јуба Станојевић, подпредседник је г. Владета Драгутиновић, секретар г. Милан Стојановић, благајник г. В. Бошковић, економ г. Рад. Крстић и чланове управног одбора: г.г. И. Брезовшек, Веља Јовановић, Фрања Бајер, Милан Ајваз и М. Врбић. Надзорни Одбор чине: председник г. Драг. Поповић, секретар г. Св. Милутиновић и чланови: г.г. Милан Марковић, Илија Петровић и Славко Живковић.

Клуб ће бити пријављен Подсавезу и бориће се у првенственим утакмицама за што часније место на табели.

У своме почетку клуб рачуна на повластице и пуну поноћ свих меродавних спортивских фактора и своје драге позоришне публике јер је бар у нашој држави први и једини позоришни спорт клуб.

Мозаик

РЕТКА СРЕЋА

Судбина...

Случај, који игра тако важну улогу у животу, показао је још једном своју моћ. Извесна Мис Варвик, млада и лепа Енглескиња, која је ту скоро дебитовала у великој лондонској Опери са огромним успехом, до скора је зарађивала свој хлеб певајући по лондонским улицама за бакшиш.

Међутим, једнога дана пре шест месеци, један професор певања лондонског конзерваторијума, прође случајно улицом у којој је мис Варвик певала. Чим ју је чуо, он се зауставио изненађен. А сада са свих страна госпођици Варвик нуде фабулозне суме за ангажман.

Зар то није срећа?

ЛИТЕРАРНИ ОРТАКЛУК

У једном великом лондонском листу излази од известног времена, у подглостку, један француски роман. Име писца стављено је под насловом а на крају стоји потпис преводиоца: Андерсон и Комп.

Збиља, оригинално. До сада су били потписи са два или чак и три имени. Али да се стави оно „Компанија“ то до сада као литератури потпис није још постојало у свету.

ПОЗОРИШТЕ ПРЕ СЕДАМДЕСЕТ ГОДИНА.

Позориште на «Зеленом Венцу»

Под утицајем бурне 1849. године, Београд је кренуо напред и у патриотском и интелектуалном смислу. И један од првих плодова тога новог стања, била је жеља да се добије стално чесно позориште, које ће живом речју спремати нове генерације на све оне узвишене послове, који су били у изгледу за блиску будућност.

Отуда 1851. године скучило се око двадесет виђених београђана у београдском „читалишту“ и између себе изабрали одбор „љубитеља народне просвете“, са задатком да оснују прво стално позориште у Београду.

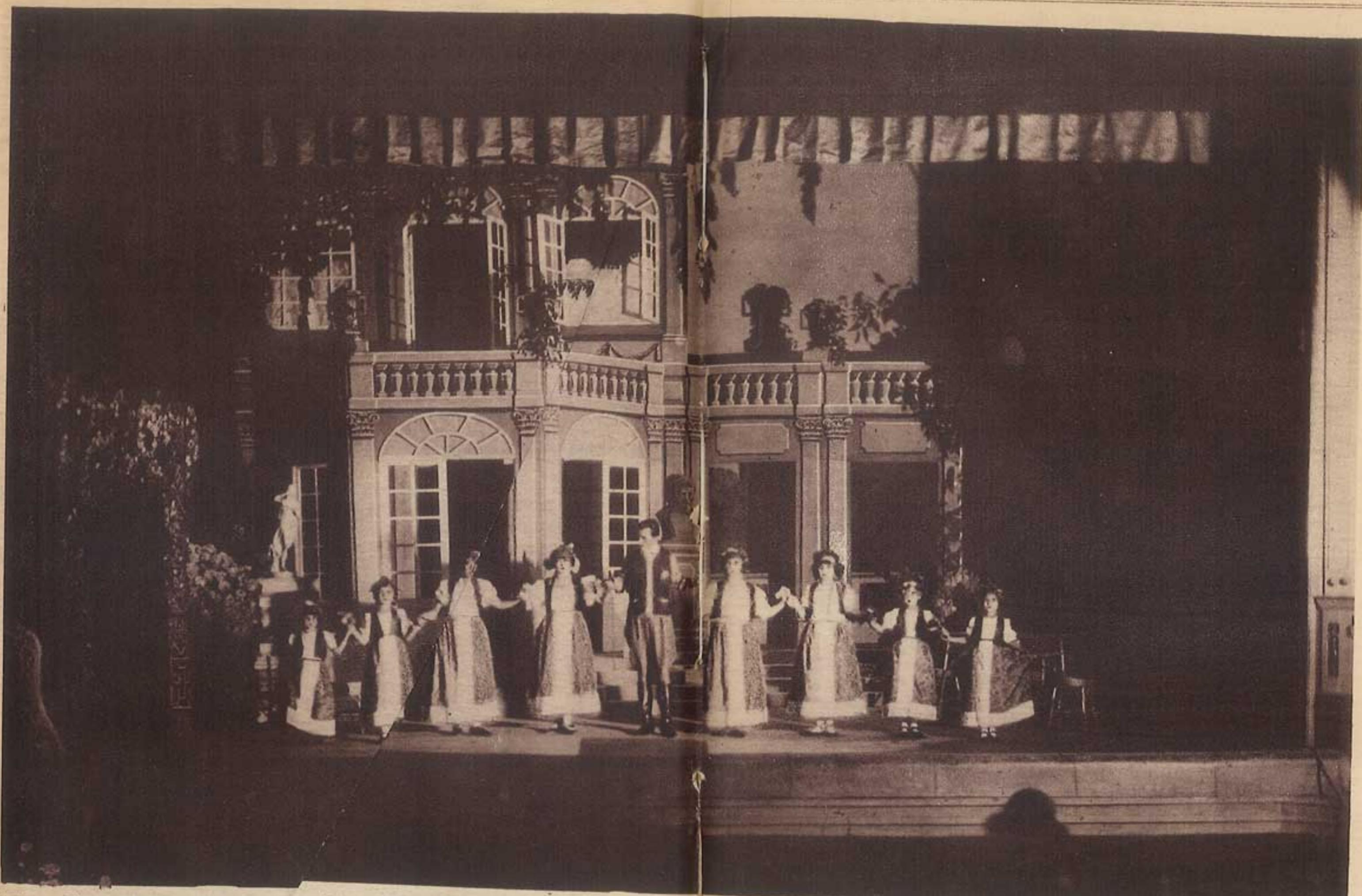
Тј. одбор „љубитеља просвете“ упути 31. јуна исте године акт Министарству Просвете о своме постављеном циљу, и замоли га „да ово предпријатије одобри па и од своје стране наклони му у ствари буде“.

Убраја влада одобри правила овога одбора, и да одбору место за грађење позоришне зграде на садањем „Зеленом Венцу“. Колико је тада била наклона овој идеји оснивања позоришта, види се најбоље из факта, да је актом од 20. фебруара 1852. године упутила Одбору и суму од 2000 дуката цесарских за позоришну зграду, а примедбом „да ће се тај новац тек онда на то зиданje употребити, кад се од добровољних прилога сва она сума добије, која ће нужна бити да се сав театер озид“.

Дошавиши тај брзо до извесне материјалне подлоге, одбор реши да почне да упиши прилоге од грађана за исту сврху, и 2. марта исте године Трђе Малетић, један од највећих ондашњих позоришних пријатеља, одржи „беседу“ у којој је „показао и доказао велике ползё остојаног театра, и цјел из који је грађанство сакупио“.

После беседе пријатељи ушишу своје прилоге, који у укупној суми, које у нови, које у материјалу који је доцније процењен, достигне суму од 35.178 форината и 17 крајчара. Миша Анастасијевић (онај који је оставио држави универзитетску зграду) уписао је сам 1000 цесар. дуката.

У првом позоришном одбору било је око двадесет чланова, и ми ћemo побројати овде само чија су нам имена и данас знатна, ако не више својим радом, а бар својим потомцима који су и данас посвати у Београду: председник Стеван Стојановић онд. члан државног савета; председник Јанаћ Куманди,

Osječka opereta prigodom gostovanja u Zagrebu. Kalmanova „Grofica Marica“, I čin
(scena djece): Đuro Trbušić (grof Tassilo) i ensemble.

Osječka opereta na gostovanju u Zagrebu. Kalmanova „Grofica Marica“, I čin (scena
dece) Đuro Trbušović (grof Tasilo) i ansambl.

тргов, казначај; чланови: Миша Анастасијевић, Стеван Мильковић, Коста Џукић, Борђе Малетић, и трговци Риста Величковић, Дим. Данић, Борђе Попадић, Дука Пешика и Хаџи Тома Опуло.

У то време био је у Београду неки инжењер Касано, Талијан по народности. Као странац, Касано се учини Одбору на бољи од свију инжењера у Београду, и њему се уступи да он изради план за прву београдску модерну и праву позоришну зграду.

Једини сметња била је у изабраном земљишту за позориште, јер је до мало времена раније ту била вечита баруштина. Зато Одбор поручи Касану да земљиште пажљиво испита, и да види да ли се под муљем и калом који покрива тај терен, налази здрава, тврда земља на којој се једино може зидати. И Касано поднесе извештај да се слој воде, који се налази на томе земљишту може одвести на ниже каналима, а да је доњи слој земље сух и постојан.

И зидање се отпоче.

Данаас видимо из сачуваних статистика да је зграда била погођена за 51.418 форината, и да је одбор потписао уговор о зидању са предузимачима Штајнлехнером, старијим и млађим.

Месеца септембра 1852 год. почне се копање с источне стране поред пута идући из Абацијске (данас Краљице Наталије) улице, и ту се заиста покаже онаква земља какву је Касано приликом испитивања нашао, и ту се одмах почне зидати и темељ зграде. У темељ се узидају, поред уобичајених имена, и имена одборника. Али кад се наставило копање и дошло са друге стране, нађу на само ћубре, паштавину и воду тако, да се није могло даље копати. Позван Касано пред одбор, призна, да је он само на горњој страни бушио, а доле не, мислећи да је такво земљиште свуда.

Али Касано успе некако да се одбрани велећи да ће он, као оно Млечани што су Венецију саградили, подићи позоришну зграду на пилотнама. Од тога неће бити друге незгоде, сам што ће нешто скупље коштати. И одбор знајући да у центру вароши нема за ову сврху згоднијег места ни толико празног простора, реши да се рад настави.

Почне се пилотовање под надзором Касановим, а извршио га је тесач Липховски. И ту се утроши око 5000 форината. Па ипак и над побијеним пилотнама појави се вода, те се мораде опет са зидањем стави.

Колико је све ово морало коштати најбољи је доказ тај да је одбор убрзо остао без новаца. И августа 1853 год. чланови одбора известили су министра да су због оскудице у новцу морали зидање прекинути, и да траже позајмицу од 700 песар. дуката. Колико им је био потребан тај новац, види се по томе што су нудили у залогу сав још неупотребљени материјал који су

набавили за подизање зграде, и то грађу за кров, материјал код позоришта и на циглани, чак и дуг општине београдске за поправљење јој канал од пута до позоришта. Влада позајми 700 дуката одбору, али не на јемство непокретних добара, већ „на кредит народног театра“.

Сада Касано даје нов предрачун, по коме тражи још 47.406 форината.

Одбору је одмах било јасно да од даљег зидања неће ништа више бити. Прилози од грађана потрошени су и више се не могу тражити, јер на згради није ништа видљиво урађено, и вера београђана била се грдно пољујала. Тако исто, одбор није смео више ни од државе да тражи.

После дугог колебања и саветовања позоришног одбора, реше да се влати уступе „они локалитети, који су по прећашњем плану били за велику салу и кавану намењени“ за смештиште народне библиотеке и музеја.

Али пре но што су се ови преговори завршили, настају нове политичке трзавице у земљи, и оне трају све до 1858 год., када су се тек прилике сталожиле у земљи. Тада тек, новембра 1859, узела је влада сав материјал, спремљен за зидање, под своје „непосредно надзирање“, као и „рачуун о зидању тога зданија од казначеја одбора Јанаћа Кумануде“.

И као епилог целог малерозног предузећа, можемо само још донети став из комисијског извештаја од 1864. год. „да се зидинама садашњим позоришта нема шта друго чинити, но да се, почем је напред доказано, да се на темељу њином никакво даље предузеће зидања не може чинити, са свим сруше“.

Нешто је од овог материјала употребљено доцније на зидању новог позоришта код данашњег Кнежевог Стадиона, а дрвену грађу, која је за кров позоришта била спремљена, узела је државна власт и употребила „на грађење ара у Морави за ергелу“, као што гласи писмо Министра Грађевина од 12. октобра 1866 год.

Тако је београдско становништво најзад опет остало без позоришне зграде, и ако је дало од своје стране и више то што је требало. Несрећни кнез Михаило покрену је убрзо поново штитање по тој ствари, и његова је идеја уродила плодом.

Да није нешто мало од те фаталности, бар што се дужине грађења тиче, прешло и на ову нашу најновију позоришну зграду? И она је зидана читавих осам година... *H. T.*

Naši mladi: Marica Popović, mlađa talentirana članica beogradske Drame. Iстакла се у многим ulogama naivki, naročito kao Neli u „Neverovatnom cilinderu Nj. V. K. Kristijana“.

Наши млади: Марица Поповић, млада талентована чланица београдске Драме. Истакла се у многим улогама наивки, нарочито као Нели у „Невероватном цилиндеру Њ. В. К. Кристијана“.

Naši mladi (najmlađi talentirani članovi beogradskog Narodnog pozorišta): 1) Dušan Ilić (istakao se kao Pjer u „Dvije sirotice“); 2) Pavle Bogatićević (kao Dušan u komadu „Običan čovek“) i 3) Svetlana Bogatićević istakao se u mnogim grotesknim i karakternim ulogama.

Наши млади (најмлађи талентовани чланови београдског Народног Позоришта): 1) Душан Илић (истакао се као Јер у „Две сиротице“); 2) Павле Богатићевић (као Душан у комаду „Обичан Човек“) и 3) Светла Богатићевић истакао се у многим грофескним и карактерним улогама.

ХРОНИКА.

Иза кулиса

Сви посетиоци позоришта, и они највећи, волели би да знају како је на позорници, док се завеса не подигне, или иза кулиса кад представа отпочне.

Збила, и сувише је интересантна та атмосфера дасака „што свет значе“. Интересантан је онај вашар ствари, декора, сцене из разних комада, те према томе и из разних епоха и сретана. А сем тога ту су и оне тако живописне личности: ватрогасац, по нека балерина, декоратори, неко из управи позоришта у смокингу. Све је то помешано, и тура се иза оног уског простора од кулиса до гардеробе, док се на позорници врше последње припреме за комад који тек што није почeo.

Док се у сали за публику, буди онај далеки и као претећи шум света који је већ почeo долазити, на средини позорнице, иза саме завесе стоји редитељ и ставља последње примедбе главном декоратору. Још су високе мрдевине на позорници, и у богатом салону или храму са безброј мистичних кипова и кантила, мувaju се ужурбано декоратори у белим мантијама.

Сем декоратора који ту пролазе, долази један по један глумац, који игра те вечери, да покаже редитељу своју маску и одело, и редитељ пратећи једним оком последње пробно пажње и гашење свих светлосних објеката који су над и са стране позорнице, критикује браде и бркове учасника у представи или њихово држање штапа, рукавица и т. д. У исто време крај редитеља пролази и шаптач за којим трчи сценариста (онај који даје знак глумцима кад им је време за излазак на позорницу) и пре но што ће шаптач сићи у суплерницу, редитељ им даје последња обавештења.

У томе се даје већ и други знак и за глумце и публику. Сви који учествују у првом чину иза кулиса су. Редитељ још једном прелази преко позорнице и сам даје знак за дизање завесе.

И док се декоратори, један за другим повлаче у дубину позорнице, где ће неко да вечера, други да чита новине, чује се шум да се завеса подиже и одмах затим одјекује прва реч глумца.

Час доцније, док на позорници неко плаче и у очајању припрема да се убије, ту одмах иза врата реквизитар индиферентно пуни пиштољ и чека сценаристин знак да опали. Исто тако, док неко на позорници плаче и мучи се под теретом љуте судбине и тешка живота, недалеко од њега ватрогасац безбрежно седи на тајком бурету и лагано глади брикве.

Интересантан је онај пел-мел ствари, декора, оружја, напештаја који је потребан за исто вече. Крај царског престола бачен је сеоски троножац, а мало даље скриптар наслоњен на

огромне тегове (од хартије, разуме се). А није чудо ако на јаком модерном писаћем столу нашћете на гомилу конаља из крсташке војне.

Па ипак нео овај шарени хаос има у ствари позиван ред, и сви само чекају свој тренутак па да изађу на позорницу — на сно неколико квадратних метара где се толико суза пресуло и још више смејало, — и да се у знак захвалности за цео труд и замор нерава, добије једино онај дубоки шум узбуђења који додира из сале на позорницу, кад год се на њој што крунио додги.

Анегдоте из живота славних људи

Из Моцартова детињства.

Царица Марија Терезија јако се интересовала за генијално дете. Једног дана мали Волфганг, када му је било осам година, концертовао је на двору. Поншто је свршен концерт на живање дечка скоме се ове младе ерцхерцогиње Христина и Марија Антоанета и јуриле се с њиме по одјама, којом приликом Моцарт поклизне на паркету, глатком као огледало, и падне колико је дуг. Христина му приђе и почне га исмевати. Тада му приђе доцније француска краљица Марија Антоанета, подиже га, обриса му мараком сузе и пољуби га сестрински у чело. Дечко је то све допустио, посматрао ју је у првим непод очију и потом, одлучивши се брзо, рекао јој:

— Чуј ме Антоанета, рећи ћу ти нешто: оженићу се с тобом!

Душа мале ерцхерцогиње пливала је миљем. Одјурила је у царичину одјају и однела јој радосну вест: „Мама, мама, Моцарт ме узима за жену!“

— Тако, рече Марија Терезија смешећи се, па то богме не би била за тебе лоша партија!

Потом је узела смелог дечка на крило и питала га шта га је навело на онако брузу одлуку. Моцарт одговори да је ерцхерцогиња Христина крила што је пао, па му се још уз то и подсмева. Антоанета је међутим узела учешћа у његовој недаћи; она је дакле, добра, а он је хтео да има добру жену.

— То је врло лепо, рећи ће царица, али кад је хоћеш за жену, треба да имаш и одело као какав ерцхерцог.

Већ сутрадан дође дворјанин у царској екипажи, донесе потпуно дворско одело за Моцарта и диван костим за његову сестру, која је узбуђена срца била сведоком оне сцене са њеним братићем. Отац је дао после да их сликају у овој опреми.

И дан дањи ова се слика може видети у Моцартмузеуму у Салцбургу. Моцарт изгледа на њој прави гиздавац: у виолет свиленом надувеном капутићу, са шапо-ба, јаботу од чипака и мачем и напудрованом косом.

Dragoljub Sotirović, istaknuti član beogradskе Drame, proslavite iduće sezone dvadeset pet godina svog umjetničkog rada. Pripreme se već u veliko vrše. (Slika je iz početka glumovanja.)

Драгољуб Сотировић, истакнути члан београдске Драме, прославиће идуће сезоне двадесет пет година свог уметничког рада. Припреме се већ увек велико врше. (Слика је из почетка глумовања).

Znamenita ruska balerina Katarina Lopušina, gostuje sada sa ogromnim uspjehom u Berlinu.

Славна руска балерина Катарина Лопушина, гостује сада са огромним успехом у Берлину.

Zagrebačka glumačka škola

Kod nas, u Hrvatskoj, opozicija i opozicionalstvo bilo je odvajkada najpopolarnije. To je jedna od karakteristika hrvatskog mentaliteta još od starih madžarskih vremena. Opozicionalac je narodni heroj ili mučenik, pa makar se njegovo opozicionalstvo manifestiralo u samim nazdravnicama, štono mogu biti izrečene na kako skupštini ili u birtiji kod čaše vina kraj grlata stoloravnatelja i još grlatijeg pjevačkog zbora, koji će dotičnu patriotsku govoranciju popratiti patriotskom pjesmom — on je u svakom slučaju vrijedna olina, a vladinovac je izdajica, narodna izdajica. Ako hoćeš, da nešta vrijediš, moraš oponirati svemu i svačemu. Oponiranje „a priori“. Prigovarati, zanovijetati, „puntati se“ — to je najpopularnija stvar.

Ne vrijedi to samo u politici; to isto vrijedi i u literaturi i u umjetnosti. Ako hoćeš, da na sebe obratiš pozornost, onda grdi i psuji, da se sve puši. Tako ćeš postati važan. Ne treba da znaš mnogo o onom, čemu oponiraš i čemu zabavljaš i prigovaraš, uviјek će se naći nekoliko neupućenih naivnika koji će zadržano zavrtjeti glavom i u sebi kazati: „E, k vragu, ovo ti je vražji dečko, kad se toliko uzvikao i zajapurio i kad se usudjuje tako u sav glas psovati svima sve i svašta.“

Ovo naše oponiranje, grđenje, psovanje i rušenje svega, stogod se trudom i mukom sagradi, dotalo nas je do tada, da smo u ime Božje zabranili mnogo toga od naših kulturnih tekovina.

Moglo bi se tu koješta nabrojiti; spomenut ćemo samo, da smo radeći ovako sretno pokopali n. pr. „Savremenik“, edicije DHK, dotjerali Društvo hrvatskih književnika i Matiću Hrvatsku ovamo, gdje su sada. Danas nemamo nijednog književnog lista, onemogućili smo uopće svako izvadjanje knjiga iz naše literature. I samo gledamo, kako smo dotali „cara do duvara“. I sad: „odavde ne moš dalje, Lazo, voda je“. Rušiti sve, što se sagradi ili počne graditi — postalo je pravilom. Tako je bilo i s Glumačkom školom.

Jedva što se Glumačka škola osnovala i stala uspješno vršiti svoju zadaću spremajući novi glumački naraštaj — već su se javila neka gospoda, koja su stala zakerati i zanovijetati pišući po novinama tako, da to ne bi ni pas s maslom pojeo. Tendencija je pisanja bila prigovaranje i zanovijetanje, oponiranje „a priori.“

„Glumačka škola ne valja, nema smisla, treba je zatvoriti!“ — vikali su oni, što ih grlo nosi, a vratne im žile nabrekle od silnoga deranja.

Školu je osnovao Ozarovski, čuveni ruski teaterski čovjek i učitelj glume. Dakle stručnjak prvoga reda. Kapacitet. Ali nekim stanovitim ljudima nije vrag dao mira, te su zanovijetali i zaprskavali Ozarovskoga, dotle, dok nije čovjek ozloje-

djen, uvrijedjen i razočaran skupio svoje stvari i otisao u Pariz.

Kad je otisao Ozarovski, onda povikaše složno ti isti stanoviti ljudi: Škola nema smisla, treba ju ukinuti, jer u njoj nema učitelja glavnog glumačkog predmeta, nema, tko bi djake učio „glumački zanat“. A ni to nije bilo istina. Jer glavni glumački predmet ili — kako ovi kažu — glumački zanat uviјek ih je učio vješt glumac: elemente glumačke umjetnosti, i to ponajprije mimike teorijski i praktički (hodanje, ustajanje, sjedenje, stajanje, držanje tijela itd.) i elemente dijkcije uz vježbe za glas — predavali su posle Ozarovskoga: gdje Marija Ružička Strozzi, g. Papić, g. Tito Strozzi, gdje Monsvjetova, g. Grund, gdje Anka Krnić, a sada u zadnje vrijeme obučava u ovom predmetu g. Vučić. Vokalizaciju predavala je gdje Eder-Bertićeva.

Dakle: nije istina, da se ne predaje glavni glumački predmet, nego je naprotiv istina... i tako dalje. Sami vidite, kako je.

Još jedan kuriosum. Neposredno prije poslednje predstave Glumačke škole, na kojoj su se prikazivale dvije Begovićeve šaljive aktovke i jedna moja, izjavio mi je jedan kritičar, da će predstavu „opaliti“.

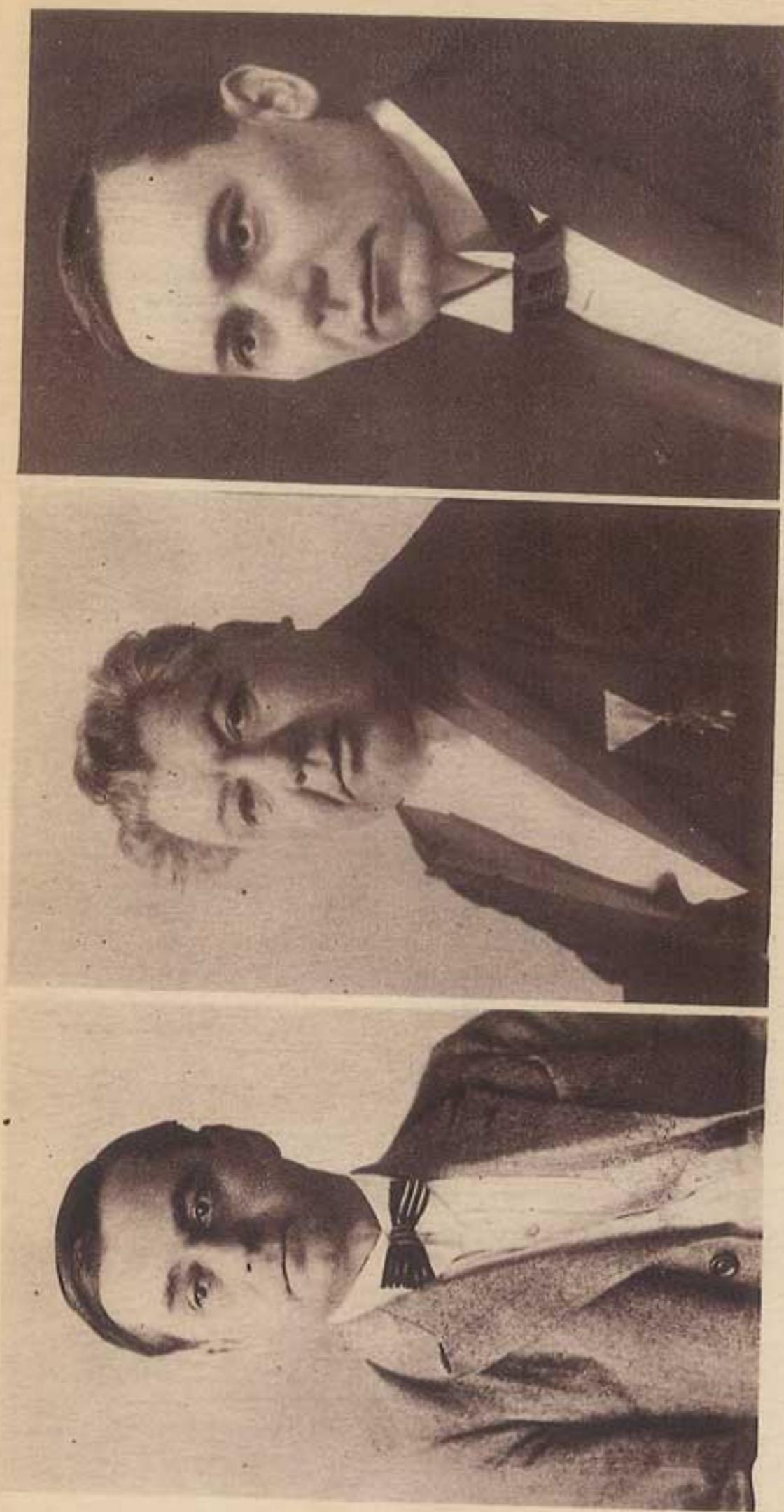
On je odlučio, da predstavu „opali“, prije negoli što ju je video. Zgodno, je li te? G. Eustahije Jurkas, po zanatu — čini mi se — magister pharmaciae u jednoj apoteci na Zrinjevcu, napisao je u „Hrvatu“ o rečenoj predstavi i o cijeloj Glumačkoj školi najporazniju „kritiku“ tvrdeći, da sam se ja odavno pokazao „nesposoban“ za ovu školu. Uperivši, ovaj svoj cijeli članak protiv mene on je zaboravio, da je u tom istom „Hrvatu“ od 18.-XII.-1924. pišući o predstavi Galovićeve drame „Mati“, koju sam ja režirao i uvježbao, — napisao i ove riječi: „Predstava bila je skladna i g. se Ivakiću mora priznati li ep smisao i veliki mar oko Galovićeva djela. Tu se dakle pokazao više učitelj negoli djaci. Ističem brigu oko valjanog i lijepog govora kod većine dječaka. Zato treba pohvaliti g. Ivakića.“

Sve ostale novine i listovi govorili su u superlativu i najpohvalnije o ovoj predstavi Glumačke škole, a tako i o lanskoj („Čarobna bilježnica“). Dyje godine nisam radio u toj školi, a prije toga sam po priznanju svih djelovao s uspjehom na toj školi, jer su sve javne predstave, koje sam ja uvježbao, imale mnogo uspjeha.

Kada sam se dakle i čime pokazao nesposoban za ovu školu?

Ovaj isti g. E. J. napisao je u „Hrvatu“ 17.-VI-1924. o Glumačkoj školi ovo: „Zaista dobra škola“. A malo poslije u tom istom listu: „Glumačku školu treba ukinuti.“

Ovaj citat iz ove bilješke g. E. J. najbolje ilustrira i potvrđuje ono, o čemu je bila riječ u početku ovoga članka. Prigo-

Gostovanje osječkog Narodnog Kazališta u Zagrebu. Članovi: 1. Ivo Rakarić, 2. M. D. Milovanović i 3. Josip Plemenetić.
Gostovanje osječkog Narodnog Kazališta u Zagrebu. Članovi: 1. Nebo Rakarić, 2. M. D. Milovanović i 3. Josip Plemenetić.

— Atelier S. Richter, Osijek —

Lav Mirski, direktor i prvi dirigent osječke opere.

Лав Мирски, директор и први диригент осечке опере.

— Foto Richter, Osijek —

varati i zanovijetati Glumačkoj školi pošto poto zaokupili neki kod nas, a neki navalili, da ju treba ukinuti, jer se tobože ne uči dosta glavni predmet: gluma. A kad tamo u ovoj trogodišnjoj školi uči se gluma kud i kamo više negoli u onoj bivšoj Mileticevoj dvogodišnjoj, u kojoj su ostali predmeti (akcentologija, francuski, povijest književnosti, estetika, hrvatska poetika, povijest kazališta, povjesne crtice, njemački jezik, tehnika drame, crtice iz hrvatske književnosti, povijest kostima) zaokupljali veći dio nedjeljnih sati.

Nas su neki izgrdili na pasja kola, što smo se usudili s djacima Glumačke škole vježbati i komedije, a baš Mileticeva je škola nastupila prvi put s komedijama; pa i poslije dala još četiri komedije. Djak Glumačke škole treba da se jednako vježba i u dramskim i u komičnim ulogama.

Naša Glumačka škola kao i svaka druga državna škola ima svoju naučnu osnovu, koju je propisala vlada i koje se ima držati ravnateljstvo i učiteljski zbor. Po toj naučnoj osnovi pored akcentologije, povijesti književnosti, povijesti umjetnosti, elemenata svjetskih jezika, glazbe i gimnastike uči se najviše gluma, tehnika glasa i govora, mimika i deklamacija. Zadaća je školi, da pripravi darovitu mlađež za glumački stalež sve do istupa na pozornicu. To se postizava pored učenja u školi još i „praktičnim pozorišnim poslovanjem“.

Glumačka škola iznijela je dosad ove priredbe i predstave: „Turgenjev: MJESEC DANA NA LARDANJU“ (Prizori,igrani bez maske i kostima); u više navrata razne recitacije; prizori iz Molijerove SILOM BOLESNIKA; ulomci iz Eshilova PROMETEJA, prizori iz Strozzijske ISTOČNOG GRIJEHA: monolog Kralja Lira; recitacije domaćih liričara; Teokritove LIRAKUŽANKE i iz Aristofanove ŽENSKE SKUPŠTINE (prizori odigrani bez maske i kostima). Prave predstave u maski i kostimu: Ibsen: GRADITELJ SOLNES (I. čin); Čehov: PROSIDBA; Dickens: CVRČAK ZA OGNJIŠTEM; Rittner: GLUPI JAKOB; Čehov: JUBILEJ i „SOBA BR. 6“; Andrejev: GANDEAMUS; Molire: SILOM BOLESNIK; Hauptman: PARCOVI (II. čin); Strindberg: SAMUM; HVALA BOGU. SVE JE U REDU; DJEĆJA TRAGEDIJA; NIOBA: AMFITRION; Jurković: ČAROBNA BILJEŽNICA; Galović: „MATI“; CVJETNA CESTA. PRED ISPITOM ZRELOSTI. SAMOBORSKI KOLODVOR. Nušićeva komedija ŠOPENHAUER i groteska A. Čehova: MEDVED. Ovdje su spomenute uglavnom sve produkcije i predstave, što ih je priredila Glumačka škola.

Već je jednom prilikom rečeno u ovom listu: osnivače glumačke škole vodila je ideja, da našim kazalištima pribavi spremjan, stručno spremjan glumački podmladak, novi glumač-

ki naraštaj, koji će na osnovi tradicija naše glumačke umjetnosti moći pokročiti i za korak dalje i eventualno pripomoći osvremenjivanju novih puteva u umijeću teaterskom kod novih modernih nastoanja i pitanja, koja danas kucaju i na naša vrata i koja su ih već našla i otvorena pokazujući već donekle izgradjen teren za zahtjeve nove umjetnosti. Ovi apsolventi, oboružani i ovim, što je kao utvrđeno i valjano ukazala dobro provjetrena tradicija, što je iskustvo predjašnjih naraštaja ostavilo kao pozitivno dobro, i onim, što se u modernom smislu izgradjuje i što je već podsta izgradjeno — ovi apsolventi mogu da budu dobar kader novoga glumačkoga naraštaja, koji će krčiti puteve nove u našem teaterskom životu i koji će moći da udovolje zahtjevima svoga vremena.

Jozza Ivakić.

Zagrebačke bilješke.

PARISKA COMOEDIJA O NAŠEM KAZALIŠTU. Veliki pariski kazališni dnevnik *Comoedia* donio je u svom broju od 20. aprila o. g. oveči članak o našoj drami (sa fotografijama g. Dra Gavelle i njegove režije Na Tri Kralja), u broju od 15. juna članak o operi (sa fotografijom g. upravnika Benešića), a obećaje isto takav članak o baletu. Članke su napisali J. K. i I. S. (Josip Kulundžić i Ivo Šrepel), koji momentano borave na studijama u Parizu.

CRKVENICA ZA NAŠE GLUMCE. Naši glumci doživili su radosno i veliko iznenadjenje. Crkveničko gradsko poglavarstvo odlučilo je, da pokloni komad zemljišta i da pribavi najevtiniju gradju za gradnju velikog GLUMAČKOG DOMA na jednom od najlepših mjeseta na obali našega Jadrana. Koliko je takav dar znak velike ljubavi i shvaćanja za naše kulturne radnike — glumce, držimo da ne trebamo naročito isticati. Ta je gesta gradskog poglavarstva u Crkvenici više nego patriotska i plemenita. Kako nam je poznato, da postoji fond za gradnju Glumačkog Doma, to će se ova zamisao zacijelo dati lako realizirati, a korisne posljedice njene upravo su od nedohvatnog zamašaja. — Mjesni odbor udruženja glumaca u Zagrebu telegrafski se je na tom daru zahvalio crkveničkom gradskom poglavarstvu.

Ivka Berković (Greta) i Vladimir Majhenić (Adolar) u II. činu opere „Grofica Marica“, prigodom gostovanja osječke opere u Zagrebu.

Ивка Берковић (Грета) и Владимир Мајхенић (Адолар) у II. чину опере „Грофица Марица“, приликом гостовања осечке опере у Загребу.

— Atelier S. Richter, Osijek —

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица, 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik, Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja preplata 180. dinara; polugodišnja 90 dinara; tromesečna 45 dinara. Preplata se šalje u Zagreb, Narodno Kazalište. „Makarije“ A. D. Zemun.